

Holocaustdagen 2023 - undervisningsopplegg

Lærerveiledning

*Den internasjonale Holocaustdagen er en minnedag lagt til datoen for frigjøringen av Auschwitz-Birkenau. HL-senterets undervisningsavdeling tilbyr et skreddersydd undervisningsopplegg til bruk i klasserommet hvert år. I år tilbys det et læringsopplegg til ungdomsskole og videregående skole om minnekultur og norsk-jødiske aktørers mulighetsrom under det norske Holocaust – med utgangspunkt i serien *Last: Jøder og tidsvitnet Inger-Lise Grusds historie*.*

Kort info om opplegget

Undervisningsopplegget består av tre deler:

- forarbeid i klasserommet med utgangspunkt i NRK-dokumentaren samtale *Last: Jøder*
- forberedelse og strømmet samtale med tidsvitnet Inger-Lise Grud 27. januar 2023, kl. 11.00-12.00
- etterarbeid i klasserommet

Læringsmål:

- Elevene skal reflektere over og utforske individ- og aktørperspektiver på Holocaust som historisk situasjon.
- Elevene skal utforske hvordan vi minnes Holocaust i det norske samfunnet i dag, og reflektere over hvilken betydning minnet har for ulike grupper og individer i samfunnet.

Kompetansemål:

Se oversikt over relevante kompetansemål [her](#).

Denne lærerveiledningen beskriver gjennomføringen av de ulike trinnene i opplegget.

Trinn 1: forarbeid (ca. 60 min)

Dette er et forslag til hvordan dere kan forberede elevene i forkant av panelsamtalen den 27. januar 2023. Opplegget innebærer å se **30 minutter av første episode av *Last: Jøder*** og diskutere det vi ser. Deretter skal elevene gjøre en **gruppeoppgave** med utgangspunkt i HL-senterets diskusjonsoppgave **Ansvarskort**. Kortene kan enten skrives ut eller gjennomføres i vår digitale læringsressurs. Så flyttes fokus til tidsvitnet **Inger-Lise Grusds** fortelling gjennom et klipp fra **Dagsrevyen** og tilhørende diskusjonsoppgaver. Til sist skal elevene formulere og sende inn **spørsmål** rettet til Inger-Lise. Bruk denne øktplanen som et utgangspunkt, og gjør de tilpasningene dere mener er hensiktsmessige for den enkelte elevgruppe. Oppgavene kan løses i hel klasse, i mindre grupper eller enkeltvis dersom elevene har tilgang på egen PC/læringsbrett.

Hensikten med opplegget er å bli kjent med serien *Last: Jøder* og særlig Inger-Lise Grusds historie. Ved å følge hennes fortelling i serien og i nyhetssaker fra høsten 2022 får vi et innblikk i en familiehistorie som ble formet av det norske Holocaust. Fortellingen får fram norsk-jødiske perspektiver på det som hendte da den antijødiske politikken ble radikalisert i Norge i 1942. Opplegget tematiserer hvordan norsk-jødiske familier brukte det handlingsrommet de fant i en situasjon hvor deres muligheter ble stadig mer begrensede.

Vi har også lagt inn en oppgave som trekker frem andre aktørers handlingsrom og medansvar for Holocaust i Norge. Å se nærmere på ulike aktørers rolle legger grunnlaget for gode refleksjoner og diskusjoner. Vi håper også det vekker ytterligere nysgjerrighet overfor Inger-Lises fortelling som elevene skal bli enda bedre kjent med i forbindelse med panelsamtalen den 27. januar.

Forslag til gjennomføring

Ha landingssiden til [Last: Jøder](#) foran dere på skjerm. Før dere starter episoden – se og snakk om tittelen på episode 1 – *Stille før stormen*.

1. Diskusjonsspørsmål:

- Se på tittelen. Hva betyr dette uttrykket?
- Hvorfor tror dere regissøren har valgt denne tittelen? Hvilken «storm» sikter de til?

Se de første **28 minuttene** av serien – stopp, tenk snakk:

2. Diskusjonsspørsmål:

- Hvordan vil dere beskrive situasjonen for de jødiske familiene i Norge i denne perioden?
- Prøv å tenke på andre fremstillinger av krigsårene i Norge (f.eks. filmene *Den 12. mann*, *Den største forbrytelsen*, serien *Gutta på skauen*.). Er det noe likt eller ulikt fra det vi ser i *Last: Jøder*?
- Hva tenker dere om fortellergrepene som er brukt: gamle familiebilder, musikken, intervjuene?
- Kan denne serien lære oss noe nytt om krigsårene i Norge?

3. Gruppeoppgave: [Ansvarskort](#) (10 min gruppearbeid, 10 min felles diskusjon)

I denne gruppeoppgaven skal elevene utforske ulike autentiske og fiktive aktørers rolle under Holocaust i Norge. Hvor kan vi plassere ansvaret for forfølgelsen av de norske jødene og at deportasjonen og til slutt massedrap ble en realitet? Elevene skal diskutere de ulike aktørenes rolle og ansvar, og plassere aktørene i forhold til hverandre. Hvem velger de å tillegge mest og minst ansvar?

Forslag til diskusjonsspørsmål:

- Hvem har dere rangert øverst på ansvarslista? Hvorfor?
- Er det personer som dere mener ikke har ansvar og har tatt ut?
- Hvilke kort skapte mye diskusjon på gruppa?
- Hvilke personer hadde størst mulighet til å ta egne valg?

- Hvilke personer hadde minst valgfrihet?
- Hva kan vi lære av vi denne oppgaven?

4. Se innslag fra [Dagsrevyen 30.10.22](#) om Inger-Lise Grusd, (Innslag 14: Jødisk baby reddet, min. 35.47-38.41)

I første episode av *Last: Jøder* møtte vi flere tidsvitner som ble rammet av konsekvensene av valgene vi nå har diskutert, blant annet Inger-Lise Grusd. Hennes fortelling og foreldrenes vanskelige valg har skapt stort engasjement. I klippet fra Dagsrevyen blir vi med Inger-Lise til stedet hun ble holdt i skjul som baby i 1942.

Diskusjonsspørsmål til klippet:

- Hva forteller Inger-Lises historie oss om det norske Holocaust?
- Hvorfor tror du mange har latt seg engasjere av hennes historie?

5. **Formuler spørsmål til Inger-Lise**

Den 27. januar kommer Inger-Lise til HL-senteret for å delta i en samtale om serien som helhet og Inger-Lises historie spesielt. Samtalen blir ledet av en formidler fra HL-senteret, og så ønsker vi å høre fra elevene. Send inn dine spørsmål til Inger-Lise. Bruk nettskjemaet – frist for innlevering av spørsmål er 24. januar.

Trinn 2: forarbeid og tidsvitnesamtale 27. januar (ca. 90 min)

Her kommer et forslag til kort forarbeid som kan gjøres i klassen før den strømmede panelsamtalen starter. Hensikten er å aktivere forkunnskaper og koble elevene på dagens tema. Bruk den som et utgangspunkt og gjør de tilpasningene dere mener er hensiktsmessige for den enkelte elevgruppe.

Disse oppgavene vil fungere best i hel klasse, da vi legger opp til at lærer starter og stopper episoden underveis. Økten fokuserer på Inger-Lise Grusds fortelling, og da man må «hoppe» litt i episoden. Det løses best ved at lærer styrer avspillingen mens elevene jobber med **tenkeskrive**-oppgaver enten i fysiske eller digitale skriverammer. Tenkeskrivingen skal gi «*eleven frirom til refleksjon og utforskende tenking*» (Hertzberg, 2011, s. 12). Fokuset er ikke på det ferdige skriftlige produktet, men på å gi rom til nye tanker og ideer.

Gjennomføring

Del ut skriverammer (i utskrift eller digitalt) til tenkeskrive-oppgaver. Gjør oppgave 1 før dere ser episoden.

1. **Tenkeskrive om tittelen: *Bli eller dra?***

Hva handler denne episoden om?

Hva tror du kommer til å skje?

Spill av episoden frem til 14:22 - tenk, stopp, skriv:

2. Tenkeskrive: *Inger-Lise, 1942*

Inger-Lise forteller at mange tenkte at det var farlig å sette et jødisk barn til verden i 1942. Hvorfor mente de det?

Hopp til 25.10, spill av episoden til 40.30, tenk, stopp, skriv:

3. Tenkeskrive: *Gå en lang tur!*

Hvorfor får Inger-Lises mor beskjed om å ta en lang tur med barnevognen?

4. Tenkeskrive: *Valg*

Hvilke muligheter hadde de norske jødene til å påvirke sin egen situasjon i denne tiden? I episoden får vi høre om flere som velger å gjøre noe eller lar være. Hvilke beslutninger får vi høre om?

Panel samtale 27. januar 2023, kl. 11.00-12.00

Strøm samtalen med Inger-Lise Grusd direkte med klassen på HL-senterets [nettsider](#).

Trinn 3: etterarbeid (ca. 20 min)

Etterarbeidet består av en oppsummerende skriveoppgave som skal hjelpe elevene med å reflektere over innholdet i samtalen. Du kan bruke skriverammen til denne oppgaven.

- Hva gjorde inntrykk på deg i Inger Lises historie?
- Hvilke måter å minnes Holocaust på er viktige for henne?
- Hva har serieskaperne vært opptatt av å få fram i sin dokumentar? Hvordan synes de det er viktig at vi minnes Holocaust?